

de stanovite povijesne srodnike ili ishodišta, te ih i pronalazi u srednjovjekovnome kazalištu, u komediji dell'arte i naposljetku u povijesnoj avangardi prve polovice 20. stoljeća i neoavangardnim strujanjima sredine 20. stoljeća.

Pored preciznoga izvođenja obilježja i definicije vrste te utvrđivanja različitih primjera skupnoga osmišljanja, kako na razini različitih skupina, tako i na razini različitih društvenih i kazališnih uvjeta stvaranja skupno osmišljenoga kazališta u prvoj više društveno i drugoj više estetski obilježenoj fazi, posebna su vrijednost knjige analize nekolicine karakterističnih hrvatskih predstavnika skupnoga osmišljanja, poglavito Kazališne radionice Pozdravi i Kugla glumišta kao starijih te Bacača sjenki i predstava Bobe Jelčića i Nataše Rajković kao novijih predstavnika vrste. Vrijedan prilog knjizi nesumnjivo su i pomno birani likovni prilozi iz povijesti i sadašnjosti hrvatskoga skupnog osmišljanja, a osobito valja istaknuti korice knjige na kojima je prikazana shema *Nesigurne priče* B. Jelčića i N. Rajković u Teatru ITD 1999. godine i koje kao da sumiraju mnoge postulate i meandre skupnoga osmišljanja, takoreći filigranski obrađene unutar njih.

Sintetizirajući obilje inozemne literature o američkom i europskom skupno osmišljenom kazalištu i višegodišnja vlastita istraživanja nacionalnih predstavnika skupno osmišljenoga kazališta, Višnja Kačić Rogošić svo-

jom je studijom akademskoj i kazališnoj zajednici ponudila nadahnuto i temeljito osobno viđenje skupno osmišljenoga kazališta kao specifične izvedbene prakse u razdoblju od pola stoljeća, pa njezinu „priču“, parafrazirajući naslov spomenute predstave s naslovnice knjige, a ujedno i predstave koja je umnogome obilježila kazalište posljednjeg desetljeća prošlog i prvog desetljeća ovog stoljeća, možemo smatrati sve samo ne – nesigurnom. Unatoč brojnim i značajnim mijenama u sada već zamjetljivom povijesnome hodu skupnoga osmišljanja, ova izvedbena praksa još nesumnjivo ima mnogo toga za reći u kazalištu i o kazalištu, te fenomen skupnoga osmišljanja ovom knjigom dakako ne možemo smatrati dokraja iscrpljenim, no vjerujem da sa sigurnošću možemo tvrditi da će u autorici Višnji Kačić Rogošić, kao uostalom i dosad, skupno osmišljeno kazalište i ubuduće imati upućenog i posvećenog suputnika i sugovornika.

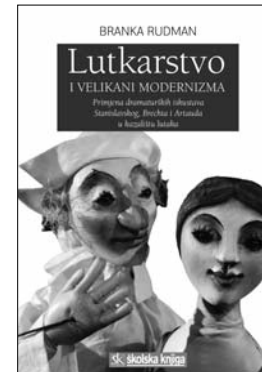
Višnja Kačić Rogošić

MOGUĆNOSTI LUTKARSKOGA KAZALIŠTA

Branka Rudman

Lutkarstvo i velikani modernizma - Primjena dramaturških iskustava Stanislavskog, Brechta i Artauda u kazalištu lutaka

Školska knjiga, Zagreb 2017.

Studiju Branke Rudman *Lutkarstvo i velikani modernizma - Primjena dramaturških iskustava Stanislavskog, Brechta i Artauda u kazalištu lutaka* Školska knjiga objavila je 2017. godine u pokušaju da se utvrdi za domaću scenu relevantna poveznica između triju ključnih produkcijskih teoretičara 20. stoljeća i lutkarskoga kazališta. Stoga, uz uvod u kojemu autorica markira područje i temeljne probleme poput usmjerenosti lutkarskoga kazališta u Hrvatskoj na dječju publiku te mogućnosti primjene modernističkih teorijskih uvida na rad s lutkom, tri ključna poglavlja ove studije posvećena su naslovom izdvojenim kazališnim praksama. Svako od njih organizirano je u potpoglavlja te izlaže fragmentirani povijesno-analički uvid u praksu navedenih velikana kazališta 20. stoljeća, a zatim i odabrane primjere korištenja njihovih teorijskih pretpostavki u lutkarskome kazalištu te različite druge poveznice između lutkarstva i velike trojke. Umjesto detaljne analize, Branka Rudman usredotočuje se na središnje elemente pojed-

načnih produkcijskih teorija i dramaturških praksi, poput psihotehničke Stanislavskoga te scenske proizvodnje efekta začudnosti kod Brechta, pokušavajući analizirati njihovu primjenjivost ili potvrditi njihovu primjenjivost u radu s lutkom. Autorica pritom ukazuje na neke od razumljivih spona, npr. između načina na koji se primjenom Stanislavskijeve psihotehničke glumčeva osoba posve preta u lik i načina na koji se u lutkarskoj izvedbi lutkar potpuno predaje lutki; činjenicu da je zadani odmak izvođača od lika brehtijanskoga kazališta u lutkarskoj izvedbi stalno svojstvo izvedbene vrste ili približavanje lutkarskoga kazališta ritualnoj učinkovitosti kazališta okrutnosti. Istovremeno, prostor će posvetiti i pronalaznju manje poznatih ili uočljivih dodirnih točaka kao što je uloga paravana u Stanislavskijevu MHAT-u i lutkarstvu te politički i društveno angažirani aspekt lutkarskoga kazališta.

Posljednju cjelinu Rudmaničine studije koja zahvaća gotovo jednu trećinu čitave knjige čine raznovrsni prilozi podijeljeni u nekoliko dijelova. Prvi dio ponavlja uvodno pitanje o uobičajenoj ciljanoj publici lutkarskih predstava pitajući se ujedno i o svrsi i raširenosti lutkarskoga kazališta za odrasle, a slijedi pregled lutkarskih kazališta u Hrvatskoj, kratke povijesti njihova djelovanja i najopćenitijega estetskoga usmjerenja uz poseban osvrt na predstave koje su posvećene odrasloj publici. Primjeri djelovanja pojedinih kazališta, nažalost, ne povezuju se s dramaturškim principima teoretičara proizvodnje kojima se autorica pretežno bavi, a manjak stručne literature o lutkar-

skome kazalištu i potreba da se zabilježe čak i osnovne informacije o lutkarskim kazalištima u Hrvatskoj ne može opravdati opsežne priloge koji narušavaju dojam cjelovitosti. Stoga posljednji prilog predstavlja povratak temi knjige jer autorica niz okončava analizom uprizorenja baletne igre *Sedam smrtnih grijeha malograđana* Bertolta Brechta (zajedno s Brechtovim tekstom) koju kao redateljica temelji na Artaudovim teorijskim pretpostavkama o kazalištu okrutnosti pokušavajući i na konkretnome domaćem primjeru potvrditi održivost prethodno izvedenih zaključaka.

Studija *Lutkarstvo i velikani modernizma* odabirom teme, analitičkim pristupom i popratnim sadržajima – od opsežnih priloga do kazala imena i pojmova – svjedoči o ambicioznosti autorice te njezinome nastojanju da svojim čitateljima pruži znanstveni oslonac. Nažalost, na putu prema potpunoj realizaciji te namjere ispriječilo se niz prepreka: tekst je povremeno opterećen parafrazama tuđih tvrdnji i zaključaka, uvodna poglavlja o Stanislavskome, Brechtu i Artaudu mjestimično su anegdotalna i nedovoljno informativna da bi poslužila kao čvrst oslonac za kasniju analizu, dok pojedini segmenti (npr. djelovanje Artaudova Kazališta Alfreda Jarryja) predstavljaju prije velike digresije nego razradu naslovne teme. Pridružimo li tome i niz nepreciznosti, npr. nepotpuna imena autora te nepotpuna imena knjiga, časopisa i članaka u popisu literature, studija Branke Rudman ostavlja dosta prostora za korekcije kojima bi se svakako trebalo poboljšati neko od mogućih budućih izdanja ove knjige.

Martina Petranović

O MEĐUNARODNIM DOMETIMA HRVATSKE DRAME I KAZALIŠTA

Krležini dani u Osijeku 2016. Hrvatska drama i kazalište u inozemstvu, drugi dio

Priredio Branko Hećimović

Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU, Filozofski fakultet u Osijeku, HNK u Osijeku
Zagreb, Osijek 2017.

Zbornik sa znanstvenoga skupa Krležini dani u Osijeku održanog 2016. godine bavi se „hrvatskom dramom i kazalištem u inozemstvu“, a tematski se naslanja na već objavljen zbornik s Krležinih dana u Osijeku održanih 2015. godine jer se pokazalo da je navedena tema dovoljno široka, opsežna i nedostavno istražena da joj je potrebno posvetiti barem dva znanstvena susreta. Premda ni dva zbornika nisu mogla iscrpiti temu hrvatske drame i kazališta u inozemstvu, svakako su radovima objavljenim u ovom i prethodnom zborniku pokrivenne mnoge bjeline, nepoznanice i prazna mjesta u dosadašnjem poznavanju hrvatske kazališne povijesti i suvremenosti izvan nacionalnih granica, a vjerujem otvoreni i neki novi potencijalni rukavci i smjerovi za buduća istraživanja.

Zbornik broji 26 radova koje mahom potpisuju teatrolozi, književni i kazališni povjesničari i teoretičari te muzikolozi, ali i kazališni praktičari. Ve-

ćinom su to stalni pa i dugogodišnji sudionici Krležinih dana, koji se i ovom prigodom velikim dijelom naslanjaju na svoja uža područja specijalizacije ili trenutna područja interesa, uz poneke manje očekivane tematske iskorake, no svake se godine popisu pridružuju i nova imena, i taj bi sretan spoj, nadajmo se, trebao jamčiti nastavak višegodišnje tradicije prosinacoga osječkog znanstvenog okupljanja proučavatelja nacionalne dramske književnosti i kazališta.

U zborniku je moguće razabrati nekoliko okvirnih tematskih cjelina ili problemskih čvorišta poput izdavaštva, traduktologije, gostovanja i festivala ili kulturoloških, političkih i ideoloških pa i financijskih uvjetovanosti inozemne recepcije, s time da tako određene cjeline ne treba uzimati doslovno i konačno jer rezovi naravno nisu posve oštri niti su podjele jednoznačne i bez ostatka.

U prvom valu valja razlučiti radove domaćih istraživača koji iz perspektive trajnijega interesa za pojedinog autora, kazalište, nacionalnu književnost ili područje poput lutkarstva, opere ili plesa svrću pogled na doseg naših umjetnika s onu stranu granice (Ivo Vojnović na filmu; madeonska dramska obrada Krležinih *Glembajevih* u djelu *Genetika pasa Venka Andonovskog*; međunarodna ostvarenja predstavnika meke i tvrde frakcije nekadašnjega Kugla glumišta; recepcija splitskih dramatičara i predstava u europskom i svjetskom kontekstu; inozemna plesачka karijera Vere Milčinović Tashamira; zastupljenost hrvatskih lutkarskih kaza-

lišta na inozemnim festivalima).

Nekoliko inozemnih istraživača također je ponudilo priloge proučavanju hrvatskih dramskih i kazališnih doseg u vlastitim nacionalnim kulturama, pa se Alexandr Orošnjak bavi nastupima Marije Ružičke Strozzi i Nine Vavre u Češkoj, a Leszek Małczak proučava zastupljenost Krleže u poljskim prijevodima i na poljskim scenama. I jedan i drugi upozorit će na važnost političkoga konteksta recepcije hrvatskih umjetnika – u vrijeme gostovanja Marije Ružičke Strozzi i Nine Vavre te konstituiranja češkog kazališta gostovanja umjetnika iz slavenskoga prostora bila su poželjna, kao što je i Krleža bio zanimljiviji poljskoj sredini u periodu od sredine tridesetih do početka devedesetih nego nakon pada Berlinskog zida i urušavanja projekta socijalističkog društvenog uređenja. Štoviše, veći broj radova ukazuje na snažnu međuovisnost kulture i ideologije, odnosno politike i bilo kojeg oblika književne i kazališne recepcije hrvatske drame i kazališta u drugim kulturnim i nacionalnim sredinama te ciljano (ili između redaka) razjašnjava na koji je način ta sprega obilježila, inicirala, omogućila ili onemogućila mnoge međunarodne izvedbe, izdanja, prijevode i gostovanja.

Na to se mogu nadovezati i radovi koji primamljivost ili intrigantnost hrvatske dramske i kazališne produkcije inozemnim sredinama situiraju u okvir interesa za ratne devedesete, uključujući i pogrešne ili simplicitirane interpretacije, da ne kažemo potpuno nerazumijevanje, kao što je vidljivo na primjerima nekih

Brezovčevih predstava, odnosno izvedbi drama ili dramatičarstva proze nekih hrvatskih suvremenih autora. Dio istraživača usredotočio se na problematiku interkulturalnosti i multikulturalnosti u dramskim djelima i izvedbama (kao u drami Davora Špišića *Crni kruh*), a rečene se teme dotiče i Nataša Govedić obrađujući kompleksna pitanja kanonizacije dramskih djela i nacionalne književnosti nakon neposrednog iskustva sastavljanja jednoga izbora hrvatskih dramskih djela za francuskoga izdavača i frankofonu zajednicu. S druge strane, dvojica osječkih autora upućenih na dugogodišnje poveznice između hrvatske i mađarske kulture sredine istražuju njihovu višestruku i dugogodišnju kazališnu premeženost, kroz analizu proslave 450. obljetnice sigetske bitke te utemeljenje, djelovanje i umjetnička dostignuća Hrvatskoga kazališta u Pečuhu, s posebnim osvrtom na izvedbe hrvatskih dramskih djela ili adaptacija hrvatske proze.

Više se znanstvenika u svojim radovima uzgred dotaknulo i traduktoloških tema, zanimljivih ne samo zbog detektiranja mnogih prevoditeljskih pitanja i zamki, već i zbog problematiziranja načina na koji uopće dolazi do odluka o prevođenju, pri čemu je više puta istaknuto da je recepcija hrvatske kulture u inozemstvu rjeđe posljedica sustavnoga institucionalnog rada domaćih ustanova, a često osobnoga entuzijazma pojedinaca s ovu i onu stranu granice. Osobni entuzijazam po svojoj prilici kumovao i prevođenju drama Mire Gavrana te začetku njemu posveće-